

Varlık Dergisi

Fırat KARAGÜLLE*

Cumhuriyet sonrası kültür hayatı üzerine yapılacak bir araştırma için başvurulacak temel kaynaklardan birisi hiç kuşkusuz *Varlık* dergisidir. 1933 yılında yayın hayatına başlayan dergi, alanında, o yıllardan günümüze kadar aralıksız olarak yayımlanan tek süreli yayın olma özelliğine sahiptir. Bu gözle değerlendirildiğinde derginin, geçmişten günümüze kültürel, siyasal, toplumsal çizgide önemli bir fonksiyona sahip olduğu aşikardır. Farklı kuşakları besleyen derginin değişen siyasal ve kültürel konjonktürle de ilintili olarak rağbet oranı, süreç içinde farklılık göstermekle birlikte, her zaman dikkate değer niteliktedir. Dolayısıyla bu yazımızda derginin çıkış tarihi olan 15 Temmuz 1933'ten Temmuz 2005 tarihine kadar yayınlanmış bulunan sayıları üzerinde geniş bir tarama yaparak dergiyi biçim ve içerik bakımından tanıtmakla birlikte onun kültür hayatımızdaki önemini de belirlemeye çalıştık.

İlk Yıllarında *Varlık*

Derginin çıkmaya başladığı sıralarda Türkiye Cumhuriyeti, Atatürk ilke ve inkılaplarını esas alan siyasal, toplumsal ve kültürel bir dönüşüm süreci yaşamaktadır. Bu süreçte evvela siyasî kurumlarını temellendiren Cumhuriyet idaresi, yeni rejimi güçlü ve kalıcı yapabilmek için harf devrimi ve çok partili hayata geçme teşebbüsü gibi bir dizi yeni atılımlar içine girer. Hayli sancılı bir süreç yaşanmakla birlikte Arap alfabesinden Latin alfabesine geçiş başarılı olur, fakat çok partili bir sosyal yapıyı hedefleyen demokratik çabalar çeşitli sebeplerle sonuçsuz kalır. Bu başarısızlık ise 1930'lu yıllara damgasını vuran sert bir ideolojik yapının¹ oluşumuna zemin hazırlar.

Resmî anlayışın toplumsal alana yayılmasını sağlamak amacıyla 1932 yılında Halk Kevleri kurulur. Yine Maarif Vekâletindeki "İnkılâp Terbiyesi Heyeti", Ankara Gazi Terbiye Enstitüsü, İstanbul Üniversitesi İnkılap Enstitüsü gibi kuruluşların temeli de bu düşünceyle atılır. Ayrıca bu süreçte yayın hayatına giren pek çok dergi aynı amaca hiz-

* Doktora öğrencisi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

1 Hasan Bülent Kahraman, *Varlık* dergisi üzerine kaleme aldığı bir yazısında bu konuyla ilgili, 1920-1930 arasındaki arayışlar döneminin gevşek dokulu karakterine karşın 1930-1950 arasında sert ideolojik yapının hâkim olduğunu söyler. Bkz. Hasan Bülent Kahraman, "Bir Nehir Serüveni: Dergicilik, Varlık, Dün-Bugün", *Varlık*, Temmuz 2003, sy. 1150, s. 7.

met için önemli vazifeler üstlenir. Kemalizme getirdiği farklı açılımlarla onu geniş kitlelere ulaştırmaya çalışan *Kadro* dergisi, Halkevlerinin yayın organı olan *Ülkü* ve Cumhuriyet gençliğinin sesi olma iddiasındaki *Yücel* bunlardan belli başlılarıdır. Aşağıda ayrıntılı bir şekilde üzerinde duracağımız gibi sanatsal işlevi yanında Cumhuriyet ideolojisinin en güçlü yayın organlarından biri olan *Varlık*² dergisi de yeni neslin³ “inkılap terbiyesi” ile yetişmesine⁴ çok büyük katkı sağlamış ve Ataç’ın ifadesiyle “devrimin ve yeniliğin dergisi”⁵ olmuştur.

Varlık’ın yayın hayatına başladığı dönemde birçok yeni dergi çıkmış ancak daha çok ekonomik sebeplerle bu dergilerin ömürleri kısa sürmüştür.⁶ Dolayısıyla *Varlık* dergisi; *Muhit*, *Hayat* gibi kültür/sanat dergilerinin kapandığı, *Servet-i Fünun* dergisinin etkisini yitirdiği böyle bir dönemde yeni kültürün taşıyıcı temel unsurlarından biri olarak yayın hayatına başlar.

Varlık dergisi, kültürel faaliyetler açısından yoğun bir arz-talep dengesizliğinin yaşadığı bu zaman diliminde,⁷ 15 Temmuz 1933 yılında, 15 günde bir⁸ yayımlanmak

2 Emre Kongar, resmî anlayışın kültürel sahadaki üç sacayağından biri olarak *Varlık*’ı ve sahibi Yaşar Nabi’yi görür. Bu sacayağı oluşturana diğer unsurlar ise Köy Enstitüleri ile İsmail Hakkı Tonguç, Tercüme Bürosu ve çeviriler ile Hasan Ali Yücel’dir. Kongar, bu üç ismi hâkim anlayışın desteğini almış “ulusal Türk kültürünü geliştirerek evrenselleştirme” atılımının üç önderi, üç simgesi olarak görür. Bkz. Emre Kongar, “Varlık Üzerine Kişisel ve Toplumsal Bir Değerlendirme”, *Varlık*, İstanbul, Ocak 1991, sy. 1000, s. 14.

3 “Yeni nesil” ifadesi özel bir anlamı ihtiva eder. Yeni Cumhuriyet rejiminin idarecileri/aydınları, tıpkı Tanzimat dönemindeki muadilleri gibi, niteliksel farklılıklarıyla beraber “geleşme” ideali doğrultusunda “yeni bir toplum için yeni bir insan” anlayışını benimser. Pek çok alanda devrimlerin görüldüğü bu dönemde ‘yeni’, ‘genc’ sıfatlarının sıklıkla kullanılması gayet tabiidir. *Varlık* da bunun yansımalarının görüldüğü bir dergi olmuştur.

4 Derginin daha ilk sayısındaki “İnkılap Enstitüsü” başlıklı yazıda bu konuya verilen önem gösterilir. Bkz. “İnkılâp Enstitüsü”, *Varlık*, 15 Ocak 1933, sy. 1, s. 16.

5 Nurullah Ataç, “Yirminci Yıl”, *Varlık*, Temmuz 1953, sy. 396, s. 4.

6 Yapılan bir incelemede, rakamlar kesin olmamakla birlikte, İstanbul’da çıkan 570 dergiden %30’unun ömrü bir yıldan kısa olmuştur. Taşradaki 392 dergi arasında bu oran %28 civarındadır. Aynı yıllarda, 10 yıldan uzun ömürlü dergilerin oranı İstanbul’da %5, taşrada %6’dır. Bkz. *Türkiye’de Dergiler Ansiklopediler (1849-1984)*, İstanbul: Gelişim Yayınları, 1984, s. 5.

7 Yaşar Nabi, *Varlık*’ın nasıl bir toplumsal ortam içinde kurulduğunu 40. yıl dolayısıyla kaleme aldığı yazısında şöyle anlatır: “Cumhuriyetimiz onuncu yılını doldurmamıştı daha *Varlık* çıktığında. Çocuk çağımdan o güne kadar sayısız edebiyat dergisi pişirilmiş, kotarılmış, piyasaya sürülmüş ama bir iki ay, bilemedim bir iki yıl geçmeden defteri dürtülmüştü. 500 basılan kitapların tozlu kitapçı vitrinlerinde, on yıl sonra da güneşten solup kavrulmuş bir görünüşte boynu bükük durmakta devam ettiği bir ortam! On beş milyonluk nüfusumuz içinde okuma yazma bilenlerin sayısı yüzde onu bulur mu, bulmaz mı diye tartışıldığı bir dönem. 1911’den 1922’ye on iki yıl sürmüş aralıksız savaşlar sonunda milyonlarca değerli evlâdı ile birlikte varını yoğunu yitirmiş bir ülke... Okuma, yazma bilenlerin de kitaba, dergiye verilecek parası mı, kitap arayacak hâli mi kalmış. Abdullah Cevdet’in ‘Körler diyarında mum tacirleriyiz.’ diye nitelendirdiği yıllar... Üstelik harf devrimi yapılabilecek ancak beş yıl olmuş. Devrimlere ayak uyduramayan, yeni harfleri yeterince sökemedikleri için okumaktan tat alamayan oldukça önemli sayıda yurttaş da hâlâ eski harfli kitaplarla beslenmekte ayak dırıyor. Başkent Ankara, henüz nüfusu yüz, iki yüz bin sularında. Binlerce yıl sürmüş uykusundan uyanmaya çabalayan bir kasaba toz toprak içinde. Ama inanılmaz bir iyimserlik ve inanç havası esiyor bu kentte. Atatürk’ün karamsarlıkları dağıtan umut aşılayıcı sözleri çınlıyor kulaklarda. İşte bu yaratıcı soluğun dürtüsüyle doğdu *Varlık*...” Bkz. Yaşar Nabi, “Kırkinci Yılıımız”, *Varlık*, Temmuz 1973, sy. 807, s. 3.

8 *Varlık*, sy. 1, 15 Temmuz 1933’ten sy. 312, Temmuz 1946’ya kadar 15 günde bir yayımla- /

üzere Ankara'da kurulur. Sonraki yıllarda "Yaşar Nabi [Nayır]'nin dergisi" olarak tanımlansa da başlangıçta iki isim daha kurucu sıfatıyla öne çıkar. Bu isimler Nahit Sırrı [Örik] ve Sabri Esat [Siyavuşgil]'tir.⁹ Fakat *Varlık*'in "imtiyaz sahibi ve umumî neşriyat müdürü" olarak görünen Sabri Esat,¹⁰ derginin 1 Şubat 1941 tarihli 182 sayılı nüshasından itibaren görevinden ayrılır. Yaşar Nabi, onun ayrılma sebebini, Sait Faik'in bir hikâyesi yüzünden dergiye 1941 yılında Askerî Mahkemece açılan soruşturmanın yarattığı tedirginlik olarak gösterir.¹¹ Ancak her ne kadar "imtiyaz sahibi ve umumî neşriyat müdürü" olsa da Sabri Esat'ın dergiden ayrılmasında *Varlık*'in asıl sahibi ve gerçek sorumlusunun 15 Ağustos 1938 tarihine kadar dergide adı görülmeyen¹² Yaşar Nabi olmasının rolü büyüktür.¹³ Nitekim ilk hevesin geçmesi ve maruz kalınan ilgisizlik yüzünden Nahit Sırrı da -Sabri Esat'tan iki yıl sonra- dergiden ayrılmıştır.¹⁴

Cumhuriyetin ilk yılları, siyasetle kültür faaliyetlerinin iç içe girdiği bir süreçtir. Devrimler sürecinin oluşturduğu atmosfer yanında bunun önemli sebeplerinden birisi de, aktüel şartların, teşebbüs sahiplerini ekonomik olarak devlete bağlı kılmasıdır. *Varlık* dergisi de böyle bir ortam içinde hâkim kültür anlayışını toplumsal platformda yaygınlaştıracak ve kökleştirecek bir hareketin parçası kimliğiyle yayın hayatına başlamıştır. Sayfalarında, bu doğrultudaki kültür politikasına pek çok defa destek vermesi, Maarif Vekâleti tarafından öğretmen ve öğrencilere, CHP tarafından da Halkevlerine tavsiye edilmesi onun bu işlevini açıklar örneklerdir.¹⁵ Nitekim *Varlık*,

nan bir dergidir. Ancak, sy. 250'den sy. 312'ye kadar çift sayı olarak çıkar. Dolayısıyla bu sayılar arasında da aylık olarak çıkmış olur. 312.-431. sayılar arası derginin aylık olarak çıktığı dönemdir. 1 Haziran 1956 tarihli 432. sayıdan itibaren dergi tekrar 15 günde bir yayımlanır. Nisan 1969 tarihli 739. sayıdan itibaren ise bugünkü gibi aylık olarak çıkar. 15 günlük olarak ayın biri ve on beşinde, aylık olarak ise ayın birinde yayımlanır. Sadece iki defa farklı tarihlerde çıkmıştır. Bunlardan ilki Cumhuriyet Bayramı dolayısıyla 29 Birinciteşrin 1933'te çıkan "Onuncu Cumhuriyet Bayramı Fevkalade Sayısı" [sy. 8]dir. Diğeri ise CHP Büyük Kurultayı dolayısıyla 9 Mayıs 1935'te çıkar.

9 Yaşar Nabi, derginin kurucuları hususunda şunları söyler: "Rahmetli Nahit Sırrı ile baş başa verdik, kolları sıvadık. İki sayının sermayesini sonradan hesaplaşmak üzere o koyacak, yazı işlerini ben üzerine alacaktım. O sıralarda Fransa'dan yeni dönüp Ankara Gazi Terbiye Enstitüsü'nde stajyer öğretmen olan Sabri Esat da resmî sahibi olarak görünecekti. Bu tasarımı öğrenen Abdülhak Şinasi Hisar teşebbüsümüzde bizi candan teşvik ederek elinden gelen yardımı yapacağını vadetti." Bkz. Yaşar Nabi, "Otuz Yıl", *Varlık*, 15 Temmuz 1963, sy. 602, s. 2.

10 1 Şubat 1939 tarihli 134. sayıya kadar sadece Sabri Esat ismi kullanılırken, bu tarihten sonra Siyavuşgil soyadı da eklenir.

11 Yaşar Nabi, "30 Yıl", *Varlık*, 15 Temmuz 1963, sy. 602, s. 2.

12 İlk defa 15 Temmuz 1938 tarihli 121. sayıya ismi künyede görülen Yaşar Nabi bu tarihten sy. 315 (Ekim 1946)'e kadar bir dönem Sabri Esat'la bir dönem de Nureddin Ş. Kösemihal'le derginin sorumluları olarak gözüktür. Derginin köklü değişim göstereceği 1980'li yıllara kadar ise sahibi ve yazı işleri müdürü olarak tek başına gözüktür.

13 Önceleri dergide çevirileri ile gözüken, II. Dünya Savaşı sırasında derginin teknik işlerini de üstlenen Türker Acaroğlu, derginin sorumlu yazı işleri müdürü olmasına rağmen Sabri Esat'ın işlere pek karışmadığını söyler. Türker Acaroğlu, *Nayır'la Dostça İlişkiler*, İstanbul: Varlık Yayınları, Nisan 1982, s. 267-268.

14 Yaşar Nabi, "30 Yıl", *Varlık*, 15 Temmuz 1963, sy. 602, s. 2.; Arslan Kaynaradağ, "Atatürkçü Kuşakların Yayıncısı", *Varlık*, Haziran 1981, sy. 885, s. 18.

15 *Varlık*'in, Maarif Vekâleti ve CHP'ye teşekkür yazısı için bkz. "*Varlık*'in Teşekkürü", *Varlık*, 29 I. Teşrin 1933, sy. 8, s. 1.

ilk dönemlerinde Yaşar Nabi'nin de belirttiği gibi, ancak devletten aldığı yardımlarla ayakta kalabilmiştir.¹⁶

Derginin birinci sayısı 33x23 cm. ebadında, kapak hariç 16 sayfa olarak Hakimiyet-i Milliye Matbaasında¹⁷ basılmak suretiyle yayın hayatına girer. Nispeten kaliteli kâğıda basılan ilk sayının kapak tasarımı şöyledir:

Kapağın en üstünde, sayfanın solundan sağına tamamını kapsayacak şekilde beyaz zemin üzerine büyük harf ve büyük puntoyla yazılmış "VARLIK" ismi yer alır. Hemen altında, kırmızı kuşak içinde -bu renkler her sayıda değişir- büyük harfle yazılmış "ON BEŞ GÜNLÜK SANAT VE FİKİR MECMUASI" jeneriği vardır. Bu da belli bir düzenle kapağa yerleştirilir. "ON BEŞ GÜNLÜK" başlığın hemen altına dizilirken onun altına sırasıyla alt alta gelecek şekilde "SANAT" "VE" "FİKİR" kelimeleri sağa yaslanmış biçimde yerleştirilir. "MECMUASI" kelimesi ise "FİKİR" kelimesinin altında bir sütun içinde verilir. En alt sol tarafta zemini kırmızı renkte olan bir yuvarlak içinde derginin numarasını bildiren "1" sayısı yer alır. Onun aşağısında ise derginin çıkış tarihi olan 15 Temmuz 1933 verilir. Sağ alt köşede derginin "15 Kuruş" olan fiyatı yer alır. Kapağın ortasına ise o sayıda yazıları bulunan yazarların isimleri sıralanır. Derginin kapak hariç ilk sayfasında da ayrıca bir iç kapak vardır. Üst ortada büyük harf ve büyük punto ile dizilmiş "VARLIK" başlığı altında, başlığa nispeten küçük punto ve büyük harfle yazılmış "ON BEŞ GÜNDE BİR ÇIKAR SANAT VE FİKİR MECMUASI" jeneriği yer alır. Onun hemen altında derginin posta adresi, üst solda abone ücretleri, üst sağda ise derginin çıkış numarası ve tarihi verilir. İç kapakta, gelecek sayılarda dergide yazıları çıkacak yazarların isimleri duyurulur. Ayrıca, dergide tanıtılmak üzere yazarlara kitaplarını göndermeleri haber verilir. Sonraki sayılarda, bu sayfada, tanıtım maksatlı pek çok kitabın yer aldığı görülecektir. Arka kapağın iç sayfası dergiye verilen reklâmlara ayrılmıştır. *Ülkü* ve *Yeni Türk* dergileri, Ankara'da bulunan Ankara Kırtasiyesi, Yaşar Nabi ve Nahit Sırrı'nın eserleri bu ilk sayının reklâmlarıdır. Bu da göstermektedir ki dergi, ilk sayısından itibaren sayfalarında reklâma yer vermiştir. Arka kapakta ise boş bir sayfa ortasına yerleştirilmiş küçük "Hakimiyet-i Milliye" matbaası logosu vardır.

İlk sayıyla oluşturulan bu kapak tasarımının 84 numaralı ve 1 II. Kânun 1937 tarihli nüshada değiştiği görülmektedir.¹⁸ Evvela, ülkedeki ekonomik sıkıntılarının bir yansıması olarak kâğıt kalitesi düşer. Buna göre yeni kapak tasarımı şöyledir:

"Varlık" yazısı üst ortada küçük harfli ve italik olarak dizilmiştir. Onun altında yine küçük harfli el yazısıyla yazılmış "On beş günde bir çıkar" ibaresi vardır. Bunun altında ise, kapağın sol tarafından aşağıya doğru dört çizgi uzanır. Hemen yanında "Sanat ve

16 Yaşar Nabi, "30 Yıl", s. 2.

17 Dergi sayfa sayısı olarak genelde 4+20 sayfa çıkmakla beraber format ve içerik olarak köklü bir değişime girdiği sy. 133 (15 Şubat 1939)'e kadar, idare yerinin Ankara olmasına rağmen, sırasıyla Ankara ve İstanbul'da şu matbaalarda basılır: sy. 1-34, Ankara: Hakimiyet-i Milliye; sy. 25-72, Ankara: Ulus Basımevi; sy. 73-87, İstanbul: Ülkü Basımevi; sy. 88, Ankara: Köyhocasası Basımevi; sy. 89, Ankara: Ulus Basımevi; sy. 91-132, İstanbul: Ülkü Basımevi.

18 Şunu belirtmek gerekir ki İstanbul'daki kütüphanelerde yaptığımız çalışmada derginin 53.-78. sayılarını içeren ciltteki nüshaların kapaksız olduğu tespit edilmiştir. Bu sebeple, adı geçen zaman diliminde çıkan nüshaların kapak tasarımında bir değişim olup olmadığı, eğer olmuşsa da bunun ne zaman başladığı hususunda kesin bir şey söyleyemiyoruz.

Fikir Mecmuası” jeneriği yer alır. “Sanat ve Fikir” yukarıdan aşağıya, “Mecmuası” ise hemen altında soldan sağa doğru yerleştirilmiştir. O sayının yazar ve yazılarının isimleri, sağa yaslanmış olarak derginin ortasında yer alır. Derginin çıkış numarası ise sağ altta bir yuvarlak içinde verilir. Sağ tarafında ise tarih ve fiyat yer alır. Kapak rengi her sayıda değişmektedir ve bu kapak düzeni 133 numaralı nüshaya kadar devam eder.

Varlık, ilk sayısından itibaren sadece kültürel bir faaliyet için değil aynı zamanda toplumsal bir misyonla yayın hayatına başladığını okuyucularına duyurur.¹⁹ Bu misyon, ülkenin yenileşen pek çok sahasında yer alan inkılap neslinin sesini sanat sahasında da duyurmak ve Türk edebiyatının en olgun dönemini ispatlamak gibi iddialı ve idealist bir tutumdur. Nitekim şunu söyleyebiliriz ki dergi, ticarî veya popülist kaygılarla değil bir “dava”nın savunucusu olarak çıkar. İsmi de yeni Türk edebiyatının varlığını ispatlamak düşüncesinden mühlhemdir.²⁰ Sanat telakkisi, siyasi iradenin ortaya koyduğu uzun vadeli prensiplere destek sağlayan; dolayısıyla günlük hayatta karşılığını bulacak yayımlar yapan, her seviyede okur kitlesine seslenebilecek tarzdadır. Çıkış bildirisinde hasta, zayıf ve faydasız yazılara yer verilmeyeceğinin altı çizilirken yayımlanacak yazılarda fikrî açıdan Kemalist anlayışa ters düşmemek, estetik değer taşımak, biçim ve anlam itibarıyla de güzel olmak şartları aranır. Bu yüzdendir ki Kemalist düşüncenin kuvvetli savunucularından olan Köy Enstitüsü çıkışlı sanatçılara dergide genişçe yer ayrılır.

Dergi, telif eserler yanında Türk Kültür Rönesansının²¹ başlangıcı saydığı tercüme eserlere de, yayın politikası gereği olarak, sayfalarında genişçe yer verir. Hasan Bülent Kahraman’ın, yerliliği ve yabancılığı eşit biçimde bir potada eritme yani “içkin sentez”²² olarak tanımladığı bu politika derginin ayırt edici özelliklerinden biri olur.

19 Birinci sayıda yer alan “Varlık Ne İçin Çıkıyor?” yazısının tamamı şöyledir: “Memlekette bir tek hakiki sanat mecmuası yok. İnkılâbın her sahada yokluktan varlıklar yaratmak işine girişmiş olduğu bir devirde acısı hissedilen bu boşluğu doldurmak, duyulan bir ihtiyaca cevap vermek gayesiyledir ki *Varlık* çıkıyor. *Varlık*, Cumhuriyeti en büyüğümüzden emanet alan bir Türk gençliğinin, yaratıcı bir inkılâp neslinin sanat sahasında da var olduğunu göstermek ve onun için çalışmak istiyor. Lüzumundan çok ağır yazılarla okuyucularımızı yormaktan çekineceğiz. Sanatın allâmeliğinden fazla kendisini vermeye çalışacağız. Faydasız, kötü, zayıf ve hasta yazılar sayfalarımızda yer bulmayacaktır. Telif yazılara daima en fazla yer ayırmakla beraber garbın şaheserlerini ve edebî hareketlerini okuyucularımıza tanıtacağız. Ve gözlerimizi, şimdiye kadar yapıldığı gibi yalnız Fransa’ya çevirmeyeceğiz, bütün garp dillerinden ve edebiyatlarından sırasıyla eserler neşredeceğiz. *Varlık*, yardımlarını temin ettiği yeni arkadaşlarından mümkün olduğu kadar öz Türkçe yazmalarını rica etmiştir. Dil hareketleri için yazılacak yazılara da daima sayfalarını açık tutarak dil özleşmesi için yararlı bir varlık göstermek istiyor. *Varlık*, okuyucu avlamak için bilmeceler merak tahrik edici yazılar usulüne müracaat etmeyecektir. Bir mecmuadan bütün bekledikleri bunlardan ibaret olanlar varsın okuyucularımız arasından eksik olsun. Yeter ki biz, inandığımız ve bildiğimiz memleket davasına en küçük bir hizmette bulunmuş olalım. *Varlık*’ın bir de iddiası vardır. Mecmuamız Türk edebiyatının bugün en olgun ve erişkin devresinde neşredeceği eserlerle ispat edecektir.” Bkz. “Varlık Ne İçin Çıkıyor?”, *Varlık*, 15 Temmuz 1933, sy. 1, s. 16.

20 Yaşar Nabi, Ziya Osman Saba’ya yazdığı bir mektupta, bu teşebbüsünün sebebini “yeni Türk edebiyatının bir ‘varlık’ olduğunu ispatlamak” şeklinde özetler. Bkz. Ziya Osman Saba, “Ne Çabuk!”, *Varlık*, Temmuz 1953, sy. 396, s. 4.

21 “Varlık Altıncı Yılına Girerken”, *Varlık*, 15 Temmuz 1938, sy. 121, s. 1.

22 Hasan Bülent Kahraman, “Bir Nehir Serüveni: Dergicilik, Varlık, Dün-Bugün”, s. 7, sayı 1150.

Tercümeleler, sahiplerinin fikrî açıdan beslendikleri Batılı eserlerden olacaktır. Bu aynı zamanda, Cumhuriyet idaresinin kültür politikasıyla da paralellik arz eder. Nitekim, Hasan Ali Yücel idaresinde kurulan ve derginin sahibi Yaşar Nabi'nin de görev aldığı Tercüme Bürosu, Batı kültürünün eski-yeni kaynaklarını yayımlamayı bir kültür politikası olarak belirlemiş ve bu noktada pek çok faaliyette bulunmuştur.

Bu itibarla bakıldığında görülür ki *Varlık*, bazen ufak tefek sapmalarla beraber esas çerçeveden ayrılmadan kendisini çok partili dönem öncesi resmî anlayışla öylesine bütünleştirmiştir ki bunun neticesi Hasan Ali Yücel'in Tercüme Bürosu'ndan ayrılmasından sonra yarım kalan bu politikaları bizzat kendi üzerine alır. 1946 yılında kurulan Varlık Yayınları'nın Batı klasiklerinden yaptığı çeviriler bu politikanın bir devamıdır. Yine yukarıda belirttiğimiz gibi CHP iktidarı sonrası ihmal edilen Köy Enstitülerinden yetişen yazarlara sayfalarını açması aynı anlayışın sonucudur.

Derginin benimsediği bir diğer ilke de öz Türkçe harekete vereceği destektir. Bu konuda, öncelikle, yazarların duyarlılıkları artırılmaya çalışılır ve onlardan yardım istenir. Çünkü, yayın politikası gereği içlerinde eski kelime bulursa da neşredilen eserlere müdahale etmemek esastır.²³ Dolayısıyla derginin ilk döneminde yayımlanan yazılarda eski ve yeni kelimelerin iç içe kullanıldığı görülür. Hatta derginin jeneriğinde uzun süre "dergi" yerine "mecmua" kelimesinin yer alması bu anlayışı doğrulayacak bir örnektir.²⁴

Varlık'ın, çağdaşı pek çok dergiden farklı olarak uzun soluklu olmasını sadece hâkim resmî anlayış çerçevesinde yayın yapması ve böyle bir fikrî yapıya sahip olmasıyla açıklayamayız. Böyle olsaydı *Yücel, Ülkü, Kadro* vb. dergilerin de devamlı olması gerekirdi. Hiç kuşkusuz onu sürekli ve kalıcı yapan asıl unsurlardan biri ve belki de en önemlisi sanatsal değeridir. Fikrî açıdan Atatürkçü kimliği, sanatsal açıdan da yeniyet ve gençlere verdiği önemle dikkati çeken *Varlık*, Cumhuriyet devri Türk edebiyatının Orhan Veli, Sait Faik, Sabahattin Ali, Melih Cevdet, Oktay Rifat, Cahit Külebi, Sabahattin Ali, Behçet Necatigil, Orhan Kemal, Necati Cumalı, Mahmut Makal, Nazlı Eray, Hasan Bülent Kahraman gibi daha birçok ünlü şahsiyetine sayfalarında yer ayırmış ve onların geniş kitlelerce tanınmasında büyük rol oynamıştır. Türk şiirinde yeni bir akım başlatan "Garip" hareketi ilk olarak onun sayfalarında vücut bulmuştur. Dergi, yeni ürünlere sıklıkla yer verirken, aynı zamanda eleştiri-deneme yazılarıyla onun biçimlenmesine de katkıda bulunur. Bu, derginin genç Cumhuriyetin edebiyatını oluşturma ve geliştirme misyonuyla da örtüşen bir harekettir. Yalnız şunu belirtmek gerekir ki dergi "yenilikçi" bir anlayışla yoluna devam ederken eskiye ve eski yazarlara da tama-

23 "Öz Dil İçin", *Varlık*, 1 Haziran 1935, sy. 46, s. 1. Dergi, gönderilen yazıların diline hiçbir müdahalede bulunmayacağını söylese de Yaşar Nabi, Emin Özdemir'in yazısında görüldüğü gibi öz Türkçecilik anlayışı doğrultusunda bazı tasarruflarda bulunur. Bkz. Emin Özdemir, "Varlık ve Dil Devrimimiz", *Varlık*, Ocak 1991, sy. 1000, s. 30.

24 Derginin "Aylık Sanat ve Fikir Mecmuası" jeneriği, 1 Mart 1953 tarihli 392. sayısında "Aylık Sanat ve Fikir Dergisi" olur.

25 Tarık Dursun K., derginin ilk başta "geleneği" tutuma sırtını dönmediğini, yenilikçi-gelenekçi çizgide dengede durduğunu; sonradan yavaş yavaş yenilikçilerden yana ağırlığını hissettirdiğini söyler. Bkz. Tarık Dursun K., "Varlık Okulu", *Varlık*, Ekim 1990, sy. 997, s. 2. Reşat Nuri de 20. yıl dolayısıyla kaleme aldığı yazıda *Servet-i Fünûn* ile *Varlık*'ı karşılaştırırken *Servet-i Fünûn*'un 'eski'ye karşı çıkan bir kuşağın dergisi olduğunu, *Varlık*'ın ise 'eski' ile 'yeni'yi bir arada tuttuğunu söyler. Bkz. Reşat Nuri Güntekin, "Varlık'ın Yirminci Yılı", *Varlık*, 1 Temmuz 1953, sy. 396, s. 3.

men sırt çevirmemiştir.²⁵ Meselâ Halit Ziya, *Hepsinden Acı* kitabındaki hikâyelerinin bir kısmını burada yayımladığı gibi şiiirlerinde gelenekten beslenen Yahya Kemal'e duyulan ilgi ve saygı da pek çok defa dergi sayfalarına yansımıştır. Hatta dergi, Yahya Kemal'in sadece şiiirlerine yer vermekle kalmamış şairi iki defa kapak konusu yapmıştır.²⁶ Netice itibarıyla derginin uzun ömürlü olmasında bu anlayışın rolü de büyüktür.

Yakup Kadri'nin 20. yıl dolayısıyla kaleme aldığı yazı derginin okuyucu profili hakkında bize birtakım fikirler verir. Yakup Kadri'ye göre *Varlık*, orta sınıfın dergisidir.²⁷ Bunun dışında, öğrenci ve öğretmenlerin okur kitlesi olarak dergi nezdinde ayrı bir yeri vardır. Onlar, derginin temel taşı olarak görülür.²⁸ Dolayısıyla ilk sayılardan itibaren bu kesimin dergiyi edinmesinde kolaylık sağlayan kampanyalar yapılır. Özellikle, Köy Enstitülü öğretmen ve öğrenciler dergi için geniş bir okur grubudur ki derginin önemsendiği bu kesim, aynı zamanda, Cumhuriyet ideolojisinin yayılmasında devlet idaresince de önemli görülür.

İçerik ve biçimsel yönden köklü bir değişime gidilen 1939 yılına kadar olan ilk dönemde, dergide, şiir ve hikâye türünde çok sayıda eser yayımlandığını görürüz. Bunların çoğu telif olduğu gibi çeviriye de haylice yer ayrılmıştır. Şiirde Cahit Sıtkı Tarancı, Ahmet Muhip Dranas, Ziya Osman Saba, Ahmet Hamdi Tanpınar, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Behçet Necatigil, Orhan Veli Kanık, Oktay Rifat Horozcu, Melih Cevdet Anday, Ahmet Kutsi Tecer, Rifat Ilgaz, Cahit Külebi, Necip Fazıl Kısakürek; hikâyede Sait Faik Abasıyanık, Sabahattin Ali, Halit Ziya Uşaklıgil dikkat çeken isimlerdir. Ahmet Hamdi Tanpınar'ın "Ne İçindeyim Zamanın", "Bir Gül Bu Karanlıklarda...", Cahit Sıtkı'nın, "Gün Eksilmesin Pencereden", Ahmet Muhip'in "Fahriye Abla" gibi edebiyatımızda iz bırakmış şiirleri; Sait Faik'in "Semaver", Sabahattin Ali'nin "Kağrı", Halit Ziya'nın "Hepsinden Acı" başlıklı hikâyeleri bu dönemde yayımlanmıştır. Orhan Veli, kimi zaman Mehmet Ali Sel müstearıyla yeni şiir yolunda ilk adımlarını yine bu süreçte atmaya başlar. Baudelaire'den şiir; Çehov, Gorki, Maupassant, Hemingway, Daudet ve Gogol'dan hikâyeye çevirileri yapılarak dünya edebiyatının önemli isimlerinden seçkiler sunulur. Ayrıca, İspanyol, Alman, Rus vb. yabancı edebiyatları irdeleyen birçok makaleye rastlanır. Bu yönüyle mukayeseli edebiyat incelemelerine zengin bir mutfak oluşturur. Dünya edebiyatının genel seyri üzerine okuru aydınlatan çalışmalarla derginin çıkışında vurgulanan sadece Fransa'yla sınırlanmış edebiyat anlayışımız böylelikle aşındırılmış olur.

26 Doğum yıldönümü dolayısıyla derginin 1 Aralık 1949 tarihli 352. sayısında Yahya Kemal'e geniş yer verilir. Kapakta, fotoğrafının altında "65'inci yıldönümünü kutladığımız Üstat Yahya Kemal" ibaresi vardır. Yine, şairin ölümü üzerine 15 Kasım 1958 tarihli 490. sayısının kapağında fotoğrafına yer verilerek farklı kalemlerin yazılarıyla anılır.

27 Yakup Kadri, "Emektar Edebiyat Arkadaşım Nabi Nayır'a", *Varlık*, 1 Temmuz 1953, sy. 396, s. 3.

28 Derginin, öğretmen ve öğrencilere abonelik konusunda pozitif ayrımcılık göstermesi kimi okurlar arasında "sınıfsal ayırım" yapıldığı şeklinde tepkiyle karşılaşılır. Dergi tarafından verilen cevapta bunun doğru olmadığı söylenmekle beraber, öğretmen ve öğrencilerin derginin önemli okuyucu kesimi olduğu belirtilir. Bkz. "Okur Soruları", *Varlık*, Ağustos 1958, s. 22. Ayrıca, derginin 7. sayısı ve müteakip sayılarda "Mektep Kooperatiflerine" hitabıyla yapılan çağrıda, *Varlık*'ın öğretmen okulu öğrencilerinin, orta okul ve liselilerin düşünsel gelişimine katkıda bulunmak gibi bir amacı olduğu söylenerek okul kooperatiflerinin derginin bayılığını yapması istenir. Bkz. "Mektep Kooperatiflerine", *Varlık*, 15 Bircinceşrin 1933, sy. 7, arka kapak iç sayfa.

Bilhassa Yaşar Nabi'nin yazıları başta olmak üzere günün edebiyatı ve sanatı geniş boyutuyla tartışılır; böylelikle yeni kültürün oluşumuna katkı sağlanır. Yunus Emre, Şeyh Galip, Namık Kemal, Abdülhak Hâmid, Tevfik Fikret, Cenap Şahabeddin, Ahmet Haşim gibi edebiyat tarihimizin önemli simaları; Shakespeare, Dostoyevski, Tolstoy, Jack London gibi dünya edebiyatının önde gelen isimleriyle alakalı yazılara yer verilir.

Varlık'ın bütün sayıları arasında, tiyatro oyunlarına en yoğun yer verilen zaman dilimi bu dönemdir. Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Nahit Sırrı Örik, Vedat Nedim Tör, Necip Fazıl Kısakürek, Cevdet Kudret Solok gibi yazarlar piyesleri yayımlananlar arasında öne çıkanlardır. Ayrıca Çehov gibi daha birçok yabancı sanatkârın çalışmalarına da yer verilir. 1 Teşrinievvel 1933 tarihli ve 6 numaralı nüshada Reşat Nuri'nin bir piyesi, okurların dergiye gösterdiği rağbete şükran karşılığı olarak ilâve suretiyle 20 sayfalık kitap şeklinde verilir.²⁹ Bu piyesin, yaklaşan Cumhuriyet Bayramı'nda temsilinin komisyonca uygun bulunduğu da ifade edilir. Yine, derginin ilk tefrikası 1 İkincikanun 1934 tarihli ve 12 numaralı nüshada duyurusu yapılan ve 13-18 numaralı nüshalar arasında yayımlanan Yakup Kadri'nin "Mağara" adlı piyesidir. Necip Fazıl'ın "Tohum" ve "Bir Adam Yaratmak" piyesleri de bu dönemde yayımlanmıştır. Tiyatro aynı zamanda bir tür olarak çeşitli yazılarda sık sık işlenir ve gelişmesine katkı sağlanır.

İbrahim Necmi Dilmen, Hasan Ali Yücel, Nahit Sırrı Örik, Yaşar Nabi Nayır gibi yazarlar muhtelif yazılarında dil konusunu da işlerler ve dilin özleşmesinden yana tavır alırlar.

Bunların dışında Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Hüseyin Cahit Yalçın, Ahmet Hamdi Tanpınar, Sabahattin Ali gibi yazar ve şairlerle yapılan röportajları; hece meselesi ve tiyatro konusunda yapılan anketleri, Mahmut Ragıp Kösemihal'in müzik üzerine kaleme aldığı yazılarını, Nurullah Berk'in resim yazılarını, Abdülhak Şinasi Hisar'ın özellikle hatıra yazılarını sanat alanında diğer dikkat çekici yazılar olarak zikretmek gerekir.

Aynı zamanda bir fikir dergisi olan *Varlık*'ta sanat dışı yazılara da sıklıkla yer verildiği görülür. Bu yazıların konuları, genellikle Cumhuriyet Türkiye'sinin gündemi çerçevesinde oluşmuştur. Özellikle Yaşar Nabi tarafından inkılapları konu alan birçok yazı kaleme alınır. İnkılaplar hususunda atılan her yeni adım desteklenirken onların toplumda yaygınlaşmasına ve yerleşmesine hizmet edilir ve genç kuşaklarda bir bilinç oluşturulmaya çalışılır.

Varlık, 29 Teşrinievvel 1933 tarih ve 8 numaralı nüshasında "Onuncu Cumhuriyet Bayramı Fevkalade Sayısı"³⁰ olarak çıkar ve her yıldönümünde Cumhuriyet Bayramı'nı kutlayan ve onun değerlerini yücelten yazılara yer verir. Samet Ağaoğlu gibi hi-

²⁹ İstanbul'daki kütüphanelerde yaptığımız çalışmalarda bu ilâveye rastlayamadık.

³⁰ *Varlık* dergisinde iç kısımlarda belirtilen özel bölüm, özel sayı gibi nüshalar dışında kapakta belirtilerek duyurulan özel sayılar şunlardır: "Onuncu Cumhuriyet Bayramı Fevkalade Sayısı", 29 Birinciteşrin 1933, sy. 8; Kenan Hulusi'ye ithaf olan sayı, 1 Temmuz 1943, sy. 240; 20. Yıl Özel Sayısı, 1 Temmuz 1953, sy. 396; Sait Faik'in Aziz Hatırasına, 1 Haziran 1954, sy. 407; "Atatürk Özel Sayısı", 1 Kasım 1963, sy. 609; "İki Yazarımız İçin Saygı Duruşu" (İlhan Tarsus ve Ziya Osman Saba), 1 Şubat 1967, sy. 687; "Ataç Özel Sayısı", 15 Mayıs 1967, sy. 694; "Atatürk Özel Sayısı", 1 Kasım 1968, sy. 729; "Atatürk Özel Sayısı", 1 Kasım 1971, sy. 770; "Sabahattin Eyüboğlu'na Saygı", 1 Şubat 1973, sy. 785; "Cumhuriyetimizin 50. Yılında Atatürk'e Saygı", 1 Kasım 1973, sy. 794; "Ölümünün 20. Yıldönümünde Sait Faik'e Saygı", 1 Mayıs 1974, sy. 800; "50. Yılında Yedi Meşale Özel Sayısı", 1 Nisan 1978, sy. 847.

kâyeleri yanında ekonomi yazılarıyla derginin yazar kadrosunda yer alan bazı yazarlar, özellikle 1939'dan itibaren çeşitli ekonomik konuları sık sık kaleme alırlar. Dönemin tek partisi olan CHP'nin parti içi faaliyetleri de derginin ilgi gösterdiği konulardandır. 9 Nisan 1935 tarihli sayı normal periyottan farklı bir tarihte, kapağında altı ok işareti ve altta büyük puntuyla "CHP 4'ÜNCÜ BÜYÜK KURULTAYI" ibaresiyle çıkar ve bu hususta Yaşar Nabi'nin başyazısına yer verilir.³¹

Bu ilk dönem sayıları içinde dergide, kadın ve eğitim etrafındaki konular da ayrıca dikkati çeken diğer mevzulardan olur.

II. Dünya Savaşı Döneminde *Varlık* ve Bu Süreçteki Değişim

II. Dünya Savaşı süreci, tüm dünyada olduğu gibi Türkiye için de karamsarlığın, zorlukların, ekonomik buhranların görüldüğü bir dönemdir. Bu olumsuz hava tabiidir ki her şeyden önce kültürel hayatı etkiler. Çıktığı günden beri bu hayatı canlandırmayı gaye edinen *Varlık*, girilen bu kötü süreçte gücünü kaybeder.³² Çünkü, savaş sürecince dergiyi çıkarmanın şartları her geçen gün ağırlaşır. Bu güçlükler, Yaşar Nabi'nin 1940'larda askere alınmasıyla daha da artar.³³ Ama, bütün bunlara rağmen yayınına ara vermez. Ölen bir şeyin tekrar canlanmasının mümkün olmayacağı inancıyla³⁴ bütün eksikliklerine rağmen çıkmaya devam eder. Askerde bulunan Yaşar Nabi, posta yoluyla ulaşabildiği yazıların kontrolünü yaparken bu zaman içinde derginin teknik işleriyle Türker Acaroğlu ilgilenir.³⁵

İçine girilen bu sürecin arifesi, aslında, dergi sayısındaki artış itibarıyla yayın hayatında bir hareketliliğin gözlemlendiği bir devredir.³⁶ Yeni çıkan dergiler arasında edebiyat-sanat ağırlıklı dergilerin sayısı da artmıştır. Dolayısıyla, mevcut yazarlar bu dergiler arasında dağılınca *Varlık*'in yazar kadrosunda önemli eksilmeler olur ve der-

31 1963'teki CHP Kongresi ve sorunlarının gündeme alınmasından derginin CHP Kurultayı'na ilgisinin sadece tek parti döneminin partisi olmasıyla alakalı olmadığı söylenebilir.

32 Yaşar Nabi, *Varlık* dergisinin II. Dünya Savaşı sürecinde gücünü yitirdiğinin altını çizer. "Kırkinci Yılıımız", *Varlık*, Temmuz 1973, sy. 807, s. 3.

33 Yaşar Nabi, bu süreci şöyle anlatır: "1940'ta yeniden askere alınıp Sekizinci Topçu Alayının Levazım Subayı olarak Kemerburgaz'da açık ordugâhtayım. *Varlık*, İstanbul'da Cumhuriyet Matbaası'nda basılıyor. Bana ordugâha posta ile gönderiyorlar provaları. Düzeltip gene posta ile matbaaya yolluyorum. Sayfa düzeni ile birlikte sayfa provalarını görmeden basılmasına göz yumarak. Her yağmurda şakır şakır sular akıtan, geceleri buz gibi çadırın altında, seyyar karyolaya oturmuş, bir gemici feneri ışığında o göz törpüsü provaları düzelttiğim! Arkadaşları birer birer bulmak, yalvarıp yakararak yazı toplamak olanaksız. Elim ne geçerse onunla yetinip bir an önce gelmesini dilediğim bazı günlerine dergiyi sağ salım yetiştirmekten başka bir düşüncem yok. *Varlık* artık eski gücünü yitirmiş bunu ben de biliyorum. O sırada çıkan yazılarıma da yansıtımsındır. Titiz okurları bir yana bırakın benim de yüreğimi sızlattıyor bu hâliyle dergi. Ancak iyi günlere erişme umudum destekliyor beni bu çabada. Bir kere ölenin bir daha dirilmeyeceğini bildiğimden." Bkz. Yaşar Nabi, "Kırkinci Yılıımız", *Varlık*, Temmuz 1973, sy. 807, s. 3.

34 Yaşar Nabi, a. g. y.

35 *Yaşar Nabi'ye Saygı*, İstanbul: Varlık Yayınları, 1982, s. 267.

36 1923-1950 yılları arasında yayımlanan dergilerin istatistikine baktığımızda, 1948 yılı haric, 139'la en çok derginin yayımlandığı yıl 1938'dir. Bkz. *Türkiye'de Dergiler Ansiklopediler (1849-1984)*, İstanbul: Gelişim Yayınları, 1984, s. 4.

gi edebiyat sahasında etkisini kaybetme tehlikesiyle karşılaşır. Bu nedendir ki ilk yıllarındaki ilgiyi tekrar elde edebilmek için dergi idaresi, yayın politikasında birtakım değişikliklere gitmeyi gerekli görür.³⁷

Yeni yayın politikası gereğince artık dergi, sanat ve edebiyat dergisi olmaktan çok düşün dergisi olmuştur.³⁸ Daha çok siyaset, ekonomi ve sosyal hayatla ilgili yazılara yer vermeye başlamıştır. Bu değişiklik dergiyi siyasî idareyle ve onun aktüel sorunlarıyla daha alakadar kılar. Hükûmetin politikalarını ve inkılapları daha kuvvetle savunan yazılara yer verilir. Jenerik de iç ve dış şartların etkisiyle oluşan yeni konseptte uygun olarak “Milliyetçi ve Memleketçi Fikir Mecmuası” olarak değişmiştir.

II. Dünya Savaşı'nın başladığı sıralarda global sıkıntıların yanında Atatürk'ün ölümünün ardından iç politikada da birtakım değişiklikler olmuştur. Atatürk'ten sonra Cumhuriyetin başında artık “Millî Şef” İsmet İnönü vardır. İnkılaplar, yeni bir ivmeyle bu dönemde de devam eder. *Varlık* yine sayfalarında inkılapları irdeleyen ve destekleyen yazılara yer verir. Bu dönemde özellikle Kadro Hareketi'nin önemli isimlerinden İsmail Hüsrev Tökin ve Samet Ağaoğlu'nun ekonomi yazıları dergide sıkça görülmeye başlar.

37 “Varlık'ta Yenilik” başlığı altında yayın politikasındaki değişimin sebepleri şöyle açıklanır: “*Varlık*, intişara başladığı zaman memlekette yegâne ciddi, edebî mecmua sıfatını haiz bulunuyordu. Mecmuanın ilk ciltleri, yazarlarındaki isabetli intihap sayesinde o yılların bir nevi edebiyat antolojisi mahiyetini haiz olmuştur. Ancak son senelerde edebiyat ve sanat sahasında çalışan mecmuaların sayısı pek çoğalınca esasen mahdut olan yazı elemanları tabiatıyla inkısamaya uğramış ve mecmua ilk zamanlarındaki ehemmiyet ve şümulünü kaybetmek tehlikesiyle karşılaşmıştır. Bu vaziyet bize yeni bir veche ve istikamet tayini suretiyle *Varlık*'i eskiden olduğu gibi sahasında tek bir mecmua hâline getirmek fikrini ilham etti.” Bkz. “Varlık'ta Yenilik”, *Varlık*, 1 İkincikânun 1939, sy. 132, s. 177.

38 Yeni yayın politikasının çerçevesi dergi tarafından şu şekilde çizilir: “*Varlık*, edebiyat ve sanatı çalışma sahasına çıkarmamakla beraber ilmî ve emek mahsulü tetkikleri neşreden ciddi bir mecmua olacaktır. İktisat meseleleri ve umumiyetle sosyal bahisler, kültür ve dil mevzularını mecmuada en ehemmiyetli yeri işgal edecektir. *Varlık*'a konulacak yazılar için umumî miyar şu olacaktır: Mücerret ilim noktasından değil, memleket bakımından bir kıymeti ifade etmekte... Memleketimizi alâkadar eden her türlü meselelere birinci plânda yer vereceğiz. Memleket dışında olan bitenlerle meşgul olmayacak değiliz. Ancak, dünya meseleleri memleketimizi ve halkımızı yakından alâkadar ettiği nispette tercih edilecektir. Meclisin ve hükûmetin iktisat, adliye, ziraat, kültür ve imar sahaslarındaki icraatını tetkik, tefsir ve mütalâaya ehemmiyet vereceğiz. Bu mevzular üzerindeki ciddi tetkik yazılarına en başta yer ayıracağız. Dil bahislerine hususî bir ehemmiyet vereceğiz. Sahası dışına çıkarmamakla beraber memleket matbuatını yakından ve sıkı bir suretle takip etmek umumî alâkayı celbe değer mühim hareketleri kayıt ve tespit etmek, intişar eden değerli eserleri haber vermek vazifelerimiz arasındadır. Son hadiselerin ve eserlerin hulasa ve tefsirlerine birkaç sahife ayıracağız, on beş günlük mühim makalelerden hulasa ve iktibaslar yapacağız.” Bkz. “Varlık'ta Yenilik”, s. 177, sayı 132.

“*Varlık*, münhasıran bir edebiyat mecmuası olmaktan çıkarak kültür ve ilmin geniş sahasına dahil bütün branşları içinde toplayan bir organ olacaktır. Fakat kültür ve ilim tabirlerini burada mücerret manasında almıyoruz. Neşredeceğimiz tetkiklerde memleketi ve Türk topluluğunu yakından alâkadar etmek esasının birinci derecede gözetildiğini göreceksiniz. Hareket ve inşa hâlinde bir inkılâp memleketinde yaşıyoruz. Etrafımız bizden emek ve fikir bekleyen davalarla kuşatılmıştır. Bir neşriyat vasıtasını bu davalara ehemmiyeti ve alâka gösterdiği nispette memlekete faydalı olabileceğine inandığımız içindir ki çalışmalarımızda bu noktaya lâyık olduğu ehemmiyeti vermek kararındayız. (...) *Varlık* muayyen bir zümrenin ifade vasıtası olmayacaktır. Onun içindir ki daimî bir yazı kadrosu ilân etmeye lüzum görmüyoruz.” Bkz. “Birkaç Söz”, *Varlık*, 15 Ocak 1939, sy. 133.

Dergide gözlemlenen bu muhteva değişikliği aynı zamanda biçime de yansır. Nitekim 15 Ocak 1939 tarihli ve 133 numaralı nüsha yeni bir formatla çıkar. Hem kâğıt kalitesi düşmüş, hem de ebat olarak küçülmüştür. Kapakta, rengi her sayıda değişen bir zemin üzerinde üst ortada büyük harf ve büyük punto ile “VARLIK” yazısı yer alır. Hemen altına “MİLLİYETÇİ VE MEMLEKETÇİ FİKİR MECMUASI” jeneriği yerleştirilmiştir. Ortada “İçindekiler” başlığı altında o sayının yazı ve yazarlarının isimleri yukarıdan aşağıya sıralanır. Alt ortada “ANKARA’DA ON BEŞ GÜNDE BİR ÇIKAR” ibaresi, solunda derginin sayısı, sağında fiyatı yer alır. İç kapağın üst ortasında bulunan “VARLIK” başlığının altında “On Beş Günde Bir Çıkar Milliyetçi ve Memleketçi Fikir Mecmuası” jeneriği bulunur. Altında adres, solunda abone fiyat listesi, sağında ise derginin numarası ve tarih verilir. 40 sayfa olarak çıkan dergi, Ankara’da Alaaddin Kırал Basımevi’nde basılır.³⁹ 250. numaraya kadar 15 günde bir yayımlanan dergi, bu sayıdan itibaren ekonomik sıkıntılar sebebiyle çift sayı olarak ayda bir çıkmaya başlar.

İnkılaplar, gençlik, köy, ekonomi, tercüme bu dönemdeki yazılar arasında sıklıkla karşılaşılan konulardır. Bunlar arasında Yaşar Nabi dil, tercüme, köy ve inkılaplar; Cemil Sena Ongun gençlik ve ahlâk; İsmail Hüsrev Tökin ve Samet Ağaoğlu ekonomi; Mehmet Süleymanpasıç Balkan kültürü etrafındaki yazılarıyla dikkat çekenlerdir. Ayrıca Türk dili ve Türk tarihiyle alakalı yazılara bu dönemde daha da sık rastlanır.

Savaş yıllarında milletin bozulan moralini artırmaya, toplum içindeki sıkıcı ve umutsuzluk dolu havayı dağıtmaya yönelik yazılara yer verilir. Meselâ Yaşar Nabi’nin “Vazife Başına” adlı yazısında millî birliğin önemi üzerinde durulur ve içinde bulunulan bu zor günlerin atılmasında toplumsal dayanışmanın ne kadar mühim olduğu vurgulanır.⁴⁰

Sanatsal konular azalmakla birlikte Garip şiiri, edebiyat kamuoyuna *Varlık* vasıtasıyla duyurulur. Ancak bu şiir ilk başlarda geniş bir kesim tarafından alayla karşılaşır. Dergi de bundan payını alır. Orhan Veli’nin söz konusu alay ve eleştirilere cevap niteliğinde kaleme aldığı ve ilerde ufak tefek değişikliklerle Garip şiirinin poetikası olarak sunacağı yazılar bu dönemde yayımlanır.⁴¹ Bununla beraber edebi yazı bulmakta hayli sıkıntı çeken derginin, “Geçmiş Yıllardan Sesler” başlığı ile eski sayılarında yayımladığı eserleri yeniden yayımlamaya başladığı görülür.⁴²

Yeni Bir Atılım

1946 Temmuzundan itibaren dergi ikinci defa büyük bir atılım gerçekleştirir ve Yaşar Nabi’nin ifadesiyle edebiyatımızdaki önemi ve yerinin daha da artacağı bir süreç

39 Köklü bir değişime gidilen 1946’ya kadar dergi 24, 27, 32, 36, 40 gibi farklı sayfa adedinde çıkar. Basıldığı yer ise Ankara ve İstanbul arasında değişir: 135. sayıya kadar Alaaddin Kırал Basımevi-Ankara; 135.-217. sayılar Ulusal Matbaa’da, 217.-252. sayılar Cumhuriyet Matbaası-İstanbul; 252.-294. sayılar Alaaddin Kırал Basımevi-Ankara; 294.-312. sayılar ise M. Sadık Kağıtçı Matbaası (Eski Ahmet İhsan)-İstanbul’da basılır.

40 Yaşar Nabi, “Vazife Başına”, *Varlık*, 1 Aralık 1940, sy. 178, s. 1.

41 15 Kasım 1939 tarihli sayıda “Yeni Şiire Dair” başlığıyla bu yazılara yer verileceği ilan edilir.

42 1941’de yayınlanan 200. sayıda başlayan bu uygulamanın ilk örneği Cahit Sıtkı’nın “Ölüm” adlı şiiridir. Bu şiir, sonradan değişen şekliyle beraber verilir.

başlar.⁴³ Resmî yardımların kesilmesiyle derginin idaresi hayli zorlaşınca resmî görevinden ayrılan Yaşar Nabi dergiyi Ankara'dan İstanbul'a taşır.⁴⁴ Ankara'da çıktığı dönemde belli bir idare yeri olmayan derginin artık Çağaloğlu'nda sabit bir mekânı vardır.⁴⁵ Ayrıca dergi faaliyetlerinin yanında Türk kültür hayatına tercüme ve telif eserlerle önemli katkıları olacak Varlık Yayınları da bu süreçte kurulur.⁴⁶ Varlık Yayınları daha ilk yıllarından itibaren o derece etkili olur ki Cahit Sıtkı, Sait Faik gibi eserleri daha evvel basılmış fakat pek rağbet görmemiş yazarların kitaplarını yeniden basar ve onların geniş okur kitleleriyle tanışmalarını sağlar.

Varlık içerik ve muhtevada değişime gittiği Temmuz 1946 sayısı ile birlikte tekrar eskisi gibi edebiyat ve sanat ağırlıklı dergi olmaya başlar. Artık, 15 günlük değil aylık olarak okurun karşısına çıkmaktadır. Değişen yayın anlayışı jeneriğe de yansır ve dergi yeniden "Aylık Fikir ve Sanat Mecmuası" olur. 33x24 cm. ebadında 16 sayfa olarak çıkan derginin yeni kapak tasarımı şöyledir: Üst ortada, her sayıda rengi değişecek zemin üzerine büyük harf ve büyük puntoyla "VARLIK" ismi yer alır. Altına italik yazıyla "Aylık fikir ve sanat mecmuası" jeneriği yerleştirilir. Ortaya, bir çerçeve içinde desen, gravür vb. estetik sanat ürünleri veya ünlü bir kişinin fotoğrafı konulur. Bunun yanında veya altında o sayının yazar kadrosu verilir. En altta da derginin fiyatı ve tarihi -sonradan sayısı da eklenerek- verilir. Yeni derginin idare yeri İstanbul olduğu gibi basıldığı yer de İstanbul-Ülkü Matbaasıdır.⁴⁷ Bu ilk sayıyla birlikte iç kapakta ayın ulusal ve uluslararası sanat olaylarından haberler de verilmeye başlanır.

Bu dönemde dergi sanatsal açıdan birtakım yeniliklerle tazelenir; fakat fikrî muhteva bakımından aynı çizgisini sürdürür. Yaşar Nabi tarafından Atatürkçü anlayış çerçevesinde kaleme alınan yazılar bunun örnekleridir.⁴⁸ Ayrıca Kasım aylarında çıkan

43 B. D. Şımanof, "Yaşar Nabi Anlatıyor", *Varlık*, 1 Temmuz 1956, sy. 433, s. 7.

44 Yaşar Nabi, "Otuz Yıl", s. 2, sayı 602.

45 Yaşar Nabi dergiyi beraber Varlık Yayınları'nın Ankara Caddesi'ndeki bu yerini, Ankara'daki evini satarak kurduğunu söyler. Bkz. Yaşar Nabi, "Edebiyatçılarımızın Yayınlanma Sorunu", *Varlık*, 1 Haziran 1968, s. 4.

46 Derginin ilk kurulduğu sene de Varlık Neşriyat olarak eseler basılmıştır; ancak sistemli bir yayınevi olarak ilk defa bu yıl kurulur. İlk basılan eser ise Cahit Sıtkı'nın "Otuz Beş Yaş" adlı şiir kitabıdır.

47 1 Nisan 1949'da dergi İstanbul-Güven Basımevi'nde çıkar (1 Ekim 1950-1 Şubat 1951 arası dizgisi burada, basımı Bolayır Basımevi'nde yapılır). 1 Mayıs 1952'den itibaren Tan Matbaası tarafından basılır. (Yalnız 1 Eylül 1953-1 Ocak 1954 arası Ekicigil Matbaası'nda basılır). 1 Mayıs 1955 tarihinden sonra ise Yaşar Nabi tarafından kızının ismi verilerek kurulan Ekin Basımevi'nde çıkar. Bir zaman burada basıldıktan sonra 756. sayı Çınar, 757. sayıdan itibaren Tan Matbaası, 763. sayıdan itibaren İstanbul-Yelken Matbaası, 779. sayıdan itibaren Murat Matbaacılık, 800. sayıdan itibaren Dizerkonca, 823. sayıdan itibaren Özkaya Matbaası'nda basılır. 829. sayıdan itibaren Rekabet Matbaasında dizilip Bahar Matbaası'nda basılırken 837. sayıdan sonra sadece Rekabet Matbaası'nda basılır. 841. sayıdan sonra ise Serbest Matbaası'nda; 884. sayıdan sonra Arpaz Matbaası'nda; 888. sayıdan sonra ise Onur Matbaası'nda basılır. 890. sayıdan itibaren Kurtiş Matbaası'nda dizilip Eren (Erenler) Matbaası'nda basılır. 905. sayıdan günümüze kadarki sayılar ise Kurtiş Matbaası'nda dizilip basılmaktadır.

48 Bu yazılardan biri olan Mayıs 1947 tarihli sayıdaki "En Büyük Tehlike" başlığı ile yayımlanan yazısında Yaşar Nabi, içinde bulunulan siyasal dönemde Atatürk ilkelerinden sapmalar görüldüğü, Batıcılık gibi bu anlayışın en temel öğesinin terk edilmeye başlandığını belirttiğinden sonra *Varlık*'ın bu süreçteki vazifesini şöyle açıklar: "*Varlık*, Atatürk'ün izin-

anma nüshalarında Atatürk'e çok daha fazla yer verilir ve bu anma yıldönümleri "İman tazeleme" olarak değerlendirilir.⁴⁹ Aynı yaklaşımı 27 Mayıs'a bakışta da görmekteyiz⁵⁰ ki bu tutum, derginin ideolojik anlayışını da göstermektedir. Zira *Varlık*, siyasî hayattaki muhtelif çalkantılar karşısında kendi pozisyonunu ilk çıktığı günden beri savunuculuğunu üstlendiği Atatürk ilkelerine bağlılık olarak belirler ve kendisine isnat edilen solcu, muhalif gibi nitelermeleri reddeder.⁵¹ Bu yüzdendir Nazım Hikmet'e kapılarını kapalı tutan dergi, ilk sayılarda ismine rastladığımız hâlde komünist olduğunu açıkladıktan sonra Sabahattin Ali ismini de sayfalarından silip atar.⁵² Demokrasiye geçtikten sonra irticanın arttığını savunan⁵³ dergi, siyasî sahada özellikle muhafazakâr sağ kesimi hedef alır ve kimi zaman üstü örtülü, kimi zaman da açıktan açığa onlarla mücadele eder. Nitekim 1950'lerin ortalarından itibaren baş gösteren kâğıt teminindeki⁵⁴ sıkıntıya siyasî mekanizmayla olan anlaşmazlıklar sebep gösterilir. Yine, aynı dönemde sayfalarında yer verdiği "çiçek ağaçları yine çiçek açar" dizesi yüzünden dergi sıkıyönetimlik olunur.⁵⁵

Derginin bu yeni dönemdeki belirgin özelliklerinden birisi de kapanmalarına karşı çıktığı Köy Enstitüleri'nden yetişen yazarlara verdiği önemdir. Emre Kongar, o dönemin resmi politikası olan "Anadolu toprağının kültür mirasını evrensel boyutlarıyla değerlendirme" yani oluşturulacak yeni kültürün "hammaddesini Anadolu toprağında arama" anlayışına, *Varlık* vasıtasıyla Yaşar Nabi'nin de önemli katkılarda bulunduğunu belirtir.⁵⁶ Önceleri okuru oldukları derginin yazar kadrosuna Köy Enstitüleri'nden yetişen pek çok isim katılır: Talip Apaydın, Mehmet Başaran, Mahmut Makal bu isimlerden bazılarıdır. "Köyden Notlar", "Bir Köy Öğretmeninin Notları" gibi bölümlerle köy hayatı değişik yönleriyle dergi sayfalarında yer alır. Yine Mahmut Makal'ın, Anadolu köylüsünün hayatını Batı'da da duyuracak olan *Bizim Köy* adlı eseri bu dönemde Varlık Yayınları tarafından yayımlanır.

1950'li yıllar *Varlık* dergisinde daha başka yeniliklerin de görüldüğü bir dönemdir. Zira bu dönemde Varlık Yayınları tarafından "Kitap Kulübü" kurulur, okuyucudan ge-

de inkılâp davasının gönüllü bir neferi olmak vazifesine asla ihanet etmeyecektir." Bkz. Yaşar Nabi, "En Büyük Tehlike", *Varlık*, Mayıs 1947, sy. 322, s. 3.

49 "İman Tazeledik", *Varlık*, Aralık 1950, sy. 365, s. 2.

50 Yaşar Nabi, "Çok Şükür", *Varlık*, 1 Haziran 1960, sy. 527, s. 3.

51 *Ülkü* dergisinde çıkan bir habere istinaden kaleme alınan "Biz Neyiz" başlıklı yazıda, dergi için yapılan solcu veya muhalif şeklindeki nitelermeler/ideolojik etiketler kabul edilmiyip aksine derginin çizgisinin ilk gününden itibaren Atatürkçülük olduğunun altı çizilir. Bkz. "Biz Neyiz", *Varlık*, Şubat 1949, sy. 343, s. 2.

52 Yaşar Nabi, Sabahattin Ali'nin komünist olduğunu yakın çevresine söylemeye başladığından itibaren yazılarının *Varlık*'ta çıkmadığını söyler. Bkz. Yaşar Nabi, "Tartışma Yordamı", *Varlık*, 1 Şubat 1956, s. 22. Ağustos 1951 tarihli 373. sayıda ise "gafil", "vatanına ihanet etmiş" şeklinde nitelenen Nazım Hikmet'in yurt dışına kaçışından bahsedilirken bundan böyle basında ondan haber verilmemesinin, onu yok saymanın daha hayırlı olacağı söylenir. Bkz. "Nazım Hikmet'in Kaçışı", *Varlık*, Ağustos 1951, s. 2.

53 Yaşar Nabi, "Nereye Gidiyoruz?", *Varlık*, 1 Ağustos 1951, sy. 373, s. 3.

54 1950'li yıllar kâğıt sıkıntısının arttığı dönemlerdir. Bu yüzden dergi kâğıdının kalitesinde sıklıkla farklılık görülür ve kâğıt yokluğundan yaz aylarında kitap basılamaz.

55 Tahsin Yücel, "Varlık ve İşlevi", *Varlık*, Ocak 1991, sy. 1000, s.7.

56 Emre Kongar, "Varlık Üzerine Kişisel ve Toplumsal Bir Değerlendirme", *Varlık*, Ocak 1991, s. 14.

len talep üzerine 1 Ocak 1951 tarihinden itibaren sayfa sayısı 24'e çıkan⁵⁷ dergi görsel yönden zenginleşir, sinema ve müzik sayfaları açılır. Fakat bu sayfalarda Batı müziğine ve güzel sanatlara fazla yer verilmez. Buna sebep olarak ülkede bu sahalarda ilgili kitlenin azlığı gösterilir.⁵⁸

Bu dönemde dergide roman ve şiir armağanları düzenlenir. Bu cümleden olarak Sait Faik'in ölümünün ardından düzenlenen "Sait Faik Hikâye Armağanı"nın ilkini Tahsin Yücel kazanır⁵⁹ (1956). Fakat bu sonuç edebiyat çevrelerinde dedikodu ve tartışmalara yol açar. Bu yeniliklerle beraber *Varlık*'a yönelik eleştirilerin de artarak devam ettiğini görürüz. Mesela bu armağanlar vasıtasıyla kendi reklamını yaptığı ileri sürülen Yaşar Nabi, bu yüzden roman armağanını kaldırmak zorunda kalır.⁶⁰

Varlık dergisi, 1952'den itibaren Türk şiirine damgasını vuran İkinci Yeni akımına pek sıcak bakmaz. Bu tür hareketleri "avant-garde" görünmek isteyen hareketler olarak değerlendirir.⁶¹ Bu yüzden Turgut Uyar istisna olmak kaydıyla İkinci Yeni şairlerine *Varlık* sayfalarında rastlanmaz. Yine, popüleritesi her geçen gün artan hatta özellikle 1960 sonrası siyasi yapılanmaya paralel olarak edebiyatımızda da etkin olan politik temelli "Toplumcu-gerçekçi" şiire de derginin mesafeli kaldığı görülür. Bu yüzden sanat anlayışını⁶² değişen edebiyat telakkilerine yeterince uydurmayan derginin etki alanı da zaman içinde hayli daralır.

Karşılaştığı bu süreci, okurun edebiyata ilgisinin azaldığı bir dönem olarak gören/değerlendiren dergi,⁶³ bir değişim arayışı içine girmeyi zorunlu görür ve evvela biçimsel yeniliklere giderek 1 Ocak 1962 tarih ve 565 numaralı nüshasından itibaren kapak görünümünü değiştirir. İlk sayılardaki ufak tefek farklıklar sonrası derginin yeni kapak dizaynı şöyle olur: Üstte, rengi her sayıda değişen bir kuşak içinde sağ tarafa yaslanmış "VARLIK" yazısı; hemen sol yanında farklı bir renkteki zemin üzerine yerleştirilmiş "ON BEŞ GÜNDE BİR ÇIKAR SANAT VE FİKİR DERGİSİ" jeneriği ve onun altında başlıkla aynı renkte bir sütun içinde o sayının yazar kadrosu yer alır. Altında ise derginin sayısı, tarihi ve fiyatını gösteren künye verilir. Ortada, sağa doğru yaslanmış olarak bir çerçeve içinde eskisi gibi bir resim vardır.

Bu yenilik 1 Nisan 1969'a kadar sürer. Bu tarihten itibaren hem derginin kapak tasarımı, hem de çıkış süresi değişir. Artık dergi aylık olarak yayımlanır. Kapak dizaynı ise şöyle olur: Rengi her sayı değişen zemin üzerine sola yaslanmış olarak üstte büyük

57 1981'e kadar derginin sayfa sayısı değişik dönemlerde 32, 24, 20, 36, 28 şeklinde çeşitlenir.

58 "Dergimiz", *Varlık*, Şubat 1951, sy. 367, s. 2.

59 Tahsin Yücel, 1954-1961 yıllarında *Varlık*'ta Yaşar Nabi'nin yardımcılığını yapmıştır.

60 Yaşar Nabi, dedikoduların önüne geçmek için önce "Sait Faik Hikâye Armağanı" jürisinden ayrılır, ardından da "Varlık Roman Armağanı"nı kaldırır. Bkz. "Bir Karar", *Varlık*, 1A-Ağustos 1956, sy. 435, s. 2.

61 "Gerçek Öncülük", *Varlık*, 1 Ağustos 1958, sy. 483, s. 2.

62 "25. Yıl" yazısında derginin -ister milli, ister milletlerarası olsun- edebiyatı politikaya alet etmek isteyenlerle hiçbir zaman aynı düşüncede olmadığı, fildişi kule sanatçılarının dar görüşlerine de hiçbir zaman katılmadıkları belirtilir. Sanatçının özgürlüğü savunulması yanında sanat çerçevesinde kalmak şartı ile insancıl duygular ve düşünceler telkin eden bir sanatın üstün görüldüğü belirtilir.

63 "Edebiyat İlğisi", *Varlık*, 1 Aralık 1963, sy. 611, s. 2.

harf, büyük puntuyla “VARLIK” ismi yer alır. Hemen yanında siyah zeminli bir çerçeve içinde derginin yayın sayısı, tarihi ve fiyatı vardır. Kapağın ortasında ise sağında ve solunda birbirine paralel çizilmiş kısa çizgiler olan (Nisan sayısı hariç) çerçevenin içinde eskisi gibi bir resim yer alır. Onun altında “Bu Sayıda” başlığıyla o sayıda yazıları bulunan isimler soldan sağa sıralanır. “Sanat ve Fikir Dergisi” jeneriği artık kapakta değil, ikinci sayfada verilir.

İdarî kadro itibarıyla dergide ciddi bir görev değişiminin olduğu 1981 yılına kadar dergideki yayın faaliyetini şöyle özetlemek mümkündür:

Şiirde Cahit Sıtkı [Tarancı], Necati Cumalı, Behçet Necatigil, Ziya Osman [Saba], Oktay Rifat [Horozcu], Melih Cevdet [Anday], Attilâ İlhan, Bedri Rahmi Eyüboğlu, Ahmet Muhip [Dranas], Fazıl Hüsni [Dağlarca], Metin Eloğlu, Ceyhun Atuf Kansu, Tarık Dursun K., Turgut Uyar, Talip Apaydın, Mehmet Başaran, Özker Yaşın, Cahit Külebi, Gülten Akin, Sabahattin Kudret Aksal, Ülkü Tamer, Talat Sait Hamran dikkati çeken isimlerdir. 27 Mayıs'ın akabinde, konusu bu olayla ilgili pek çok şiire yer verilir. Hikâyede ise Sait Faik [Abasıyanık], İlhan Tarsus, Orhan Kemal, Tahsin Yücel, Bekir Sıtkı Kunt, Haldun Taner, Cengiz Dağcı, Talip Apaydın, Tarık Dursun K., Ayşe Kilimci, Nazlı Eray öne çıkan isimler olur.

Roman türü ve güzel sanatlar ile ilgili yazılar bu süreçte epeyce artmıştır. Yine 1950'lerin ilk yarısından 1965'in ortalarına kadar olan süreçte sinema yazılarına ağırlık verilmiştir. Yazarlara sorulan “Yeni Sanata Nasıl Bakıyorsunuz?” ve “Nasıl Yazıyorlar?”, “Edebiyatımızı Yurt Dışında Temsil edecek 10 Roman, 5 En İyi Şair ve 5 En İyi Hikâyecisi” ile okurun beğenisinin ölçüldüğü “Okuyucuların Beğendikleri” gibi anketlerle günün edebiyatı sorgulanır.

1947 yılından itibaren okur mektuplarına, onlardan gelen edebî çalışmalara verilen cevaplar daha düzenli olarak dergi sayfalarında yer bulur. Bu, okurla dergi arasında kurulan sıcak ilişkide etkili bir faktör olur.

Bu dönem özellikle tercüme hikâyelerin de arttığı bir süreçtir. Tercümeler 1966-1969 arası 29 sayı yayımlanan *Cep Dergi-Dünyaya Açılan Pencere*'de çıkar. *Varlık*'ta ise sadece yerli yazarlara yer verilir. 1 Nisan 1969'dan itibaren de “Dünyaya Açılan Pencere” ismiyle derginin sadece bir bölümünde tercümelere raslanır.

Derginin çoğu kere ölmüş bir yazarın doğum ve ölüm yıldönümlerinde kapak konusu yapması ve kapakta resimlerine yer vermesi de ayrıca dikkat çeken bir özellik olmuştur.⁶⁴

Dergide geçmişte olduğu gibi bu dönemde de siyasî konular yer alır. Özellikle 1950'den sonra siyasî iktidara karşı muhalefetçi kimliğiyle dikkati çeker. 27 Mayıs'ı olumlu karşılar ve yayımlarıyla destekler. Cemal Gürsel'in ölümünden sonra resmini kapakta vermesi ve kendisine geniş yer ayırması bunu gösteren bir örnektir.⁶⁵ O dönem için gündemde yoğun olarak yer alan Kıbrıs olayları da dergi sayfalarında genişçe yer bulur.

64 Hatta, Halide Edip Adıvar'ın ölümünü müteakip derginin kapağında fotoğrafının yer almaması ve yeterince işlenmemesi bir okurun tepkisine sebep olur. Bkz. Yaşar Nabi, “Okurlarla Baş başa”, *Varlık*, 15 Mart 1964, sy. 618, s. 2.

65 *Varlık*, 1 Ekim 1966, sy. 679.

Derginin sorumluluğunu paylaşma konusunda hayli cimri olan⁶⁶ Yaşar Nabi, yaşamının son dönemlerinde dergiye ilginin azaldığını görünce derginin geleceğine yönelik kaygılanmaya başlar. Bu yüzden zaman zaman dergiye kısmen ortak arama girişimlerinde bulunur.⁶⁷ Ama bu teşebbüslerin sadece düşüncede kaldığı, sonuçlandırılmadığı görülür.

Yaşar Nabi Sonrası

Yaşar Nabi'nin rahatsızlığı ilerleyince dergiyle olan ilgisi yavaş yavaş azalır.⁶⁸ Dolayısıyla derginin Sorumlu Yazı İşleri Müdürlüğünü 1 Ocak 1981 tarihinden itibaren Filiz Nayır⁶⁹ üstlenir. Yaşar Nabi'nin ölümünden sonra da derginin sahibi yine Filiz Nayır olacaktır.

Künyede yer almasa bile derginin yayın danışmanı olan Konur Ertop'un önderliğinde dergide birtakım yeniliklerin görüldüğü farklı bir dönem başlar. Şubat 1983-Mayıs 1990 arasında derginin Genel Yayın Yönetmeni olan Kemal Özer'in gayretleriyle bu yenilikler daha da geliştirilerek devam ettirilir.

Daha Mart sayısında duyurulan değişimin biçimsel yansıması Nisan 1981 tarihli 883. sayısında görülür. Yeni kapak dizaynı şöyledir: Kapak rengi her sayıda değişmekle beraber üst ortada "Varlık" yazısı yer alır. Ortada ise ince bir çizgi ile çizilmiş çerçevenin içinde bir kapak resmi ve o sayının yazar-yazı isimleri verilir. Kimi zaman çerçevenin içinde üstte, kimi zaman da çerçevenin dışında altta yer almak üzere "Aylık Edebiyat ve Sanat Dergisi" jeneriği bulunur. Mayıs 1981 sayısından itibaren çerçeve içinde üstte derginin "kurucusu" sıfatıyla Yaşar Nabi'nin ismi yer alır.⁷⁰

66 Derginin sonraki sahiplerinden Filiz Nayır, babasının programlı bir insan olduğunu söylerken onun derginin idaresi konusunda sorumluluğunu bir başkasıyla paylaşmaya sıcak bakmadığını belirtir. Bkz. Fahir Semir Abacı, "Filiz Nayır'la Konuşma", *Varlık*, 1 Mart 1983, sy. 906, s. 4.

67 Yaşar Nabi, kızlarının dergiye ilgisiz olduklarını düşünerek derginin yaşaması için hisselerin %51'i kendisinde olmak kaydıyla Fazıl Hüsnü Dağlarca, Necati Cumalı, S. Kudret Aksal, Melih Cevdet Anday, Behçet Necatigil, Tahsin Saraç, Oktay Akbal ile anonim şirket kurmayı düşünür. Ama hiç kimsede yeterli para olmayınca bu ortaklık teşebbüsü gerçekleşmez. Bkz. Oktay Akbal, "Nayır ve Varlık", *Varlık*, 1 Haziran 1990, sy. 993, s. 2. Ayrıca Vedat Günyol, Yaşar Nabi ile ilgili bir yazısında 1964'te yoğun işlerden bunalan Yaşar Nabi'nin dergiye Yücel grubuna vermeyi teklif ettiğini, ama buna Yücelcilerin yanaşmaması üzerine bu işin gerçekleşmediğini söyler. Bkz. Vedat Günyol, "Yaşar Nabi Nayır Deyince", *Varlık*, 1 Ağustos 1990, sy. 995, s. 2.

68 Fahir Semir Abacı, "Filiz Nayır'la Konuşma", *Varlık*, 1 Mart 1983, sy. 906, s. 4.

69 929. sayısından itibaren derginin sahibi Ekin Nayır gözüktür.

70 Bu yeni kapak tasarımı Şubat 1982 tarihli sayıya kadar devam eder. Bu sayıdan itibaren okurun dergiye muhafazasının daha kolay olması düşüncesiyle dergi ebadı tıpkı 1939'da olduğu gibi küçültülür. Her sayıda rengi değişen kapakta üst sol köşede ince bir beyaz kuşak içinde o sayının öne çıkan konusunun ismi, üst ortada "Varlık" başlığı; altından ince çizgiyle ayrılmış "Kurucusu: Yaşar Nabi Nayır" ibaresi; ortada konuyla alakalı bir fotoğraf veya simge ve o sayının yazarlarının isimleri; en altta da "Aylık Edebiyat Sanat Dergisi" jeneriği, sayı, tarih ve fiyatı yer alır. Bir yıl gibi bir süre sonra ise derginin bu yeni şeklinin beklenen ilgiyi görmediği söylenerek eski ebada dönülür. Kapak şekli ise şöyle olur: Yine her sayı rengi bir başka olmak üzere üst ortada "Varlık" yazısı ve altında "Kurucusu: Yaşar Nabi Nayır" ibaresi; ortada ince bir çizgiyle oluşturulmuş çerçeve içinde konuyla ilgili

Bu yeni dönemde dergi sadece biçimsel yönden değil içerik olarak da değişir. Artık her sayı bir konuya hasredilir ve dergide o konuyla alakalı çalışmalara yer verilir. Yayın yönetmeni tarafından belirlenen bu konularla sosyal ve kültürel hayatımızdaki sorunlar derinlemesine ele alınır ve bu sorunların giderilmesine katkıda bulunulmaya çalışılır. Şiirin sorunları, Gülmece, Türk Romanı ve Türkiye Gerçekleri, Günümüzde Atatürk ve Atatürkçülük, Öykünün Sorunları, Dergiciliğimiz gibi konular bu yeni dönemin ilk konuları arasında yer alır. Eskiden derginin sayfalarında yer almayan Hasan İzzettin Dinamo, A. Kadir gibi toplumcu-gerçekçi yazarlara da yer verilmeye başlanır. Nazım Hikmet bu yeni dönemle birlikte sıklıkla dergide görülen isimlerden biri olur; sanatının farklı cephelerden işlenmesinin yanında ölüm ve doğum yıldönümlerinde anılır. Ayrıca bu süreçle birlikte edebiyatçı kimliği olmayan isimlere dergide daha fazla yer verilmeye başlanır.

Kemal Özer'in derginin yayın yönetmenliğini üstlendiği Şubat 1983 sayısı ile beraber derginin yayın anlayışı "dinamizm" ve "etkin yayıncılık" ifadeleriyle açıklanır. 1980'den sonra Türkiye'nin hemen her sahasında hızlı değişimler yaşandığını ve ülkenin dünyayla -özellikle Batı dünyasıyla- daha yakından temas kurduğunu göz önüne alırsak bu durum daha iyi anlaşılır. Ele alınan konularla günlük ihtiyaçlar karşılandığı gibi geleceğin yapılandırılmasına da katkı sağlanır. Dergi 50. yıl dolayısıyla kapakta yer alan "Yeninin toplumdaki yerini belirleme çabasında 50 yıl" ifadesine uygun olarak, varlığını sürdürürebilmek için dönemin gereklerine uygun yapıda kendini şekillendirir. Tek kişinin sorumluluğundaki çalışmalardan çok toplu çalışmalara bu süre içinde daha da genişçe yer verilir. Bu 'kolektif' çalışmalar kimi zaman özel sayı, kimi zaman da özel bölüm şeklinde olur.

Disiplinler arası ilişkiler, özellikle edebiyat bağlamında sıklıkla gündeme getirilir. Fotoğraf, müzik, sinema gibi edebiyat dışındaki sanatlara da yer verilmeye başlanır. Hatta Mart 1983 tarihinden itibaren dergiye bir de müzik sayfası ilâve edilir. Bu süreçte dergide konudan bağımsız karikatürlerin de yer almaya başladığı görülür. Böylelikle dergideki ürünler sanatsal açıdan zenginleşmeye ve çeşitliliğe işaret eder.

Edebiyatın şiir, roman, öykü, mizah, karikatür gibi türleri farklı sayılarda müstakil olarak ele alınır ve işlenir.

Derginin ele aldığı konulara ve üslubuna baktığımızda Yaşar Nabi döneminden farklı olarak⁷¹ daha ziyade kentli insanın ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik bir yayın politikası belirlediği görülür. Ayrıca, görülen bir başka değişim de jenerikten çıkarılan "fikir" ifadesiyle beraber derginin fikrî temelini oluşturan Kemalizmin açık savunuculuğunun terk edildiğidir.⁷² Ancak şunu söylemek gerekir ki, bu yeni yayının anlayışının

bir resim ve o sayının yazar-yazılarından seçmeler, üstünde ise çevresinde "1933*Varlık Dergisi*Ellinci Yaşında*1983" (1983'ten sonra bu yazı kalkar.) yazan *Varlık*'ın logosu yer alır. Altta ise "Aylık Edebiyat Sanat Dergisi" jeneriği, derginin sayı, tarih ve fiyatı verilir. Dergi 80'li yıllarda 28, 36, 40, 44 gibi farklı sayfa sayıları ile çıkar. Şubat 1982'den itibaren ise derginin içinde dört sayfalık Varlık Yayınları listesi ilâve olarak verilir.

71 Yaşar Nabi dergide, sanat değeri taşıyan taşımaların kendi bölgesinden yazılar görmek isteyen Anadolu okuruyla, bilgisine yeni bir şeyler katmak düşüncesindeki büyük kent aydınının ihtiyaçlarını karşılayacak bir sanat anlayışını dengeli bir şekilde vermeye çalıştıklarını söyler. Bkz. Yaşar Nabi, "Güç Denge", *Varlık*, 15 Şubat 1969, sy. 736, s. 3.

72 Atatürk'ün ölümünün ardından her Kasım sayısı ona ayrılırken 1983'ten sonra bu uygulamanın kalktığı görülür.

Varlık'ın eski takipçileri tarafından benimsenmesi hiç de kolay olmaz. Derginin bu değişim süreci sancılı olur. Bu sebeple dergide çok defa, eleştirilere cevaben, yeni yayın anlayışına vurgu yapılan yazılara yer verilir.⁷³

1980 sonrasında “Gerçeklik” kavramı ve kültürel hayatta etkili olmuş “Yapısalcılık” kavramı üzerinde önemle durulur. Bu kavramlar derinlemesine tartışılarak geniş okur kitleleri bilgilendirilir.

Evvla, konuyu işlemede görülen ortak tutum 1986 Temmuzundan sonra konuyu belirlemede de benimsenir. Bu sayıdan itibaren bir yazı kurulu oluşturulur⁷⁴ ve yayın politikasında yayın yönetmeninin tek kişilik kontrolüne son verilir.

Toplumumuzda özellikle ayrıntılı olarak 1980 sonrası tartışılan kadın konusu dergi sayfalarında da genişçe yer bulur ve her Mart sayısı günümüze kadar bu konuya ayrılır. Yine müstehcenlik, savaş, din, estetik, Filistin Sorunu gibi konular bu süreçte ele alınır.

910. sayıda başlayan “Her Sayıda Yeni Bir Ozan” ve 916. sayıda başlayan “Her Sayıda Yeni Bir Öykü” kısımlarıyla derginin edebiyata yeni isimler kazandırma işlevi devam ettirilir. Akgün Akova, Sunay Akın gibi edebiyatımızda şöhret bulmuş isimlerin çalışmaları bu bölümde yer alır.

Kasım 1982 tarihli 902. sayıda başlayan “Ustaların Seçtikleri” isimli bir bölümde, dergiye gönderilen ürünlerin yetkin bir isim tarafından değerlendirilip dergide yer alması, yeni bir uygulama olarak aralıklarla son dönemlere kadar devam eder. Şiir alanındaki ilk değerlendirme Cemal Süreyya, öyküde Muzaffer Buyrukçu, denemede Vedat Günyol, eleştiride Asım Bezirci tarafından yapılır. Yine, genç edebiyatçıları teşvik adına 1982’den itibaren “Yaşar Nabi Edebiyat Ödülleri” armağanı verilir.

Vedat Günyol, Cevdet Kudret, Hasan İzzettin Dinamo, Rifat Ilgaz, Samim Kocagöz, Pertev Naili Boratav gibi isimlere verilen “Emeğe Saygı” ödülleri bu süreçte gerçekleşir.

İşlenen konulardan da anlaşılacağı gibi bu yeni süreçte dünyada etkisi her geçen gün biraz daha artan “globalizasyon dalgası” etkisiyle Mayıs 1989’dan itibaren dergide UNESCO tarafından başlatılan “On Yıllık Kültürel Gelişme Programı” çerçevesindeki konular ele alınır. Bu kapsamda aydın kavramı, kozmopolit ve Cumhuriyet kültürü, siyaset-kültür ilişkisi, Türk kültürünün geçmişe ve bugüne ait özellikleri vb. tartışılan konular olur.

Derginin Genel Yayın Yönetmenliğinden ayrılan Kemal Özer’in yerine Haziran 1990’dan itibaren Enver Ercan geçer. Dergi, Ocak 1990’da biçimsel olarak da değişmiştir. 19x27 cm. ebadındaki 34 sayfalık⁷⁵ derginin kapağı şöyle basılmıştır: Üstte “Varlık” yazısı ve “Aylık sanat ve edebiyat dergisi” jeneriği, tarih, sayı, kurucu adı yer alır. Kapağa zemin olacak şekilde konuyla ilgili bir resim yahut çizim bulunur. Yine o sayıyla ilgili seçme yazı-yazarlar derginin kapağına yerleştirilir.

73 Kemal Özer, 1 Nisan 1985 tarihli 931 numaralı nüshada “Varlık’tan” köşesinde *Varlık*'ın yenileşme sonrası yayın anlayışına değinirken Oktay Akbal'ın derginin uzun yazılara yer vermesi, anlaşılmaz olması ve Yaşar Nabi'nin dergisi olmaktan uzaklaşması gibi tenkitlerini doğru bulmadığını belirtir.

74 Yayın Kurulunda Kemal Özer, Cengiz Gündoğdu, Mustafa Sercan, Ergin Koparan, Atilla Birkiye ve Ömer Ateş yer alır. Bkz. 1 Temmuz 1946, sy. 946.

75 Dergi bu sayıdan sonraki nüshalarda 48+4, 66+4, 64+4, 72+4, 88+4, 80+4, 96+4, 84+4 olmak üzere değişik sayfa sayılarında çıkar. Ayrıca içinde sayfa sayısı değişen kitap eki yer alır.

Dergi idaresindeki değişimden sonra ilk sayıya baktığımızda Kemal Özer yönetimini eleştiren Oktay Akbal'ın yazısına yer verilmesi dikkat çekicidir. Oktay Akbal, dergide başlayan yeni ile eski kuşağı birleştirme atılımını desteklerken kendilerinin Yaşar Nabi kimliğindeki dergiden yana olduklarını söyler.⁷⁶ Ama derginin bu dönemdeki anlayışını açık olarak belirtmez. Zaten, derginin 1980 sonrası büründüğü farklı kimliğine alışmak özellikle Yaşar Nabi dönemi yazarları için kolay olmaz. Bunun yarattığı sıkıntılar değişik zaman dilimlerinde bir şekilde dergi sayfalarına yansımıştır. Dolayısıyla, Oktay Akbal'ın bu yazısına dergi sayfalarında yer verilmesi, Yaşar Nabi sonrası derginin yayın politikalarını kabullenememiş kesimlerle yeni sıcak ilişkilerinin kurulmasına yönelik bir adım olarak değerlendirilebilir. Yeni okur kitlesini kaybetmeden eski okurun da tekrar kazanılması arayışına gidildiği bu dönemle birlikte Attilâ İlhan'ın da şiirleriyle yeniden *Varlık* sayfalarında yer almaya başladığı görülür.

Dergide, belli konulara ağırlık vermeye bu süreçte de devam edilir. İlk başta, "Türkiye Dosyası 1980-1990" başlığı altında fotoğraf, karikatürümüzde yeni çizgi, Türkçe ve edebiyat eğitimi, şiir, roman gibi konular sahalalarında yetkin isimler tarafından ele alınır.

Derginin 1000. sayısına doğru Haziran 1990'dan itibaren Oktay Akbal, Mehmet Başaran, Vedat Günyol, Tarık Dursun, Faik Baysal, Talip Apaydın gibi yazarların her biri ayrı sayıda olmak üzere *Varlık*'la ilgili yazılarına yer verilir. Ocak 1991'deki 1000. sayı 66 sayfa ve 46 sayfalık 1000. sayı özel eki ile yayımlanır. Burada *Varlık*, geçmişten günümüze bütün yönleriyle işlenir.

Dergi 1980'li yıllara göre aktüel siyasete sayfalarını daha çok açmaya başlar. Bu bağlamda Refah Partisi'nin 1990'ların ortalarındaki yükselişi ve 1996'daki 1 Mayıs olayları dergide genişçe yankı bulur. 1993 Sivas olayları sonrası din ve siyaset, din ve edebiyat, Alevilik konuları işlenir. Bosna ve Kosova olayları, 1996 Habitat II, 1998'in sonlarındaki "Devlet Sanatçısı" tartışmaları, 1999 depremi, 2004'teki 100 Temel Eser girişimi de dergi sayfalarına taşınır. Her değerın sorgulanabileceğinden yola çıkılarak devletin yapısal tarafları, azınlıklar konusu işlenir.

Feminizm, tüketim kültürü, ütopya, küreselleşme, siberfeminizm, depresyon, kimlik kavramı, mistisizm, simgecilik gibi yakın dönemin tartışma konuları gündeme getirilir. Bu konular dikkat edilirse dünyayla entegre olabilecek bir zihni yapıya sahip olabilen okurların ihtiyaçlarına yönelik konulardır. Ayrıca dergi sayfalarında faşizm, popüler kültür, turizm, annelik, sürgün, hapishane, nostalji, yiyecekler gibi kültürün oluşumuna etkisi olan çeşitli konuların tartışıldığı görülür.

Muhteva olarak bu çizgiyi takip eden dergi 2000 yılında yeni bir biçimsel değişime daha uğrar. Buna göre 28x20 cm. ebadında çıkan derginin kapağı şöyledir: Beyaz zemin üzerine üstte sola yaslı olarak küçük harflerle "varlık" yazar. Sağ tarafında ise sayı, tarih, fiyat ve kurucusu ile *Varlık*'ın logosu verilir. Bunların altında ise derginin geri kalanını kapsayacak şekilde yerleştirilen konu ile alakalı bir resim ve farklı şekillerde dizilen o sayıyla ilgili seçme yazar-yazılar yer alır.

Enver Ercan idaresindeki *Varlık*'ın yazar kadrosuna baktığımızda Gültekin Emre, Özdemir İnce, Müslim Çelik, Enis Batur, Tuğrul Tanyol, Can Yücel, Arif Damar, Ahmet Telli, Gülten Akn, Hilmi Yavuz, Nihat Behram, Can Bahadır Yüce, Küçük İskender, Vey-

76 Oktay Akbal, "Nayır ve Varlık", *Varlık*, 1 Haziran 1990, sy. 993, s. 2.

sel Çolak, Orhan Duru, Tomris Uyar, Erhan Bener, Cemil Kavukçu gibi şair ve yazarlara sıklıkla rastlanır. Ayrıca Erdal Atabek, Ünsal Oskay, H. Bülent Kahraman, Hilmi Yavuz, Mustafa Şerif Onaran, Tahsin Yücel gibi isimler de dergide sıklıkla yer almaktadır.

Son olarak şunu söyleyebiliriz ki bu dönemde Varlık, ilk çıktığı günkü gibi 'yenilik'lerin dergisi olma iddiasını ve işlevini sürdürme gayretiyle kültür dünyamızdaki önemini korumaktadır.

The *Varlık*

Fırat KARAGÜLLE

Abstract

The *Varlık* Periodical is doubtlessly one of the most essential sources for research on the cultural life of the post-republican era. First published in 1933, the periodical is known to be the only one running until the present in a continuum. From this point of view, its important function along the cultural, political and social lines from the past to the present is even more highlighted. The popularity of this periodical, which has appealed to different generations, has varied according to the political and cultural conjunctures of the period, but it cannot be overlooked either. Thus in our article, we have stressed the importance of the periodical in our cultural life after an introduction of its contents and style by a scan of all issues from the first (July 15th, 1933) until July 2005.

Key Words: The *Varlık*, Yaşar Nabi Nayır, Kemal Özer, Filiz Nayır, Enver Ercan.

Varlık Dergisi

Fırat KARAGÜLLE

Özet

Cumhuriyet sonrası kültür hayatı üzerine yapılacak bir araştırma için başvurulacak temel kaynaklardan birisi hiç kuşkusuz *Varlık* dergisidir. 1933 yılında yayın hayatına başlayan dergi, alanında, o yıllardan günümüze kadar aralıksız olarak yayımlanan tek süreli yayın olma özelliğine sahiptir. Bu gözle değerlendirildiğinde derginin, geçmişten günümüze kültürel, siyasal, toplumsal çizgide önemli bir fonksiyona sahip olduğu aşikardır. Farklı kuşakları besleyen derginin değişen siyasal ve kültürel konjonktürle de ilintili olarak rağbet oranı, süreç içinde farklılık göstermekle birlikte, her zaman dikkate değer niteliktedir. Dolayısıyla bu yazımızda derginin çıkış tarihi olan 15 Temmuz 1933'ten Temmuz 2005 tarihine kadar olan sayıları üzerinde geniş bir tarama yaparak dergiyi biçim ve içerik bakımından tanıtmakla birlikte onun kültür hayatımızdaki önemini de belirlemeye çalıştık.

Anahtar Kelimeler: *Varlık Dergisi*, Yaşar Nabi Nayır, Kemal Özer, Filiz Nayır, Enver Ercan.